

נאום רב־שָׁקָה פרק י"ח פסוקים י"ז-ל"ז

סנחריב מלך אשור לא הסתפק בכסף הרב שקיבל מחזקיה והחליט להמשיך את המערכה. הוא הטיל מצור על ירושלים, ושלח לירושלים משלחת של שרים נכבדים בממלכתו שהייתה מלווה ב"חיל כבד" (כוח צבאי חזק), כדי להטיל פחד ולהחליש את רוחם של אנשי ירושלים הנצורים ולגרום לכניעתם מרצון.

משלחת השרים של סנחריב שנשלחה לחזקיה נעמדה בתעלת הבריכה העליונה, ויצאה בקריאה לאנשי ירושלים להיכנע מרצון. כניעה כזו הייתה מקצרת את משך המצור ומקילה על הצבא האשורי, שריכז כוחות רבים סביב ירושלים. חזקיה שלח שלושה שרים ובפניהם נשא רב־שָׁקָה (אחד משרי המשלחת של סנחריב) את נאומו, שעיקרו קריאה לכניעת חזקיה לאשור:

וַיִּקְרָאוּ אֶל הַמֶּלֶךְ וַיֵּצֵא אֲלֵהֶם אֲלִיָּקִים בֶּן חֶלְקִיָּהוּ אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת וְשִׁבְנָה הַסֹּפֵר וַיֹּאחַז בֶּן אֶסָף הַמִּזְכִּיר (י"ח).

נאום רב־שָׁקָה כלל טיעונים דתיים, צבאיים ומדיניים לדרישה לכניעת ממלכת יהודה לאשור.

פסוקים י"ט-כ"א - טיעון מדיני	
יט. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רַב־שָׁקָה אֲמָרוּ נָא אֶל חֹזְקֵיהוּ כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ אֲשׁוּר מֶה הַבְּטָחוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר בְּטַחְתָּ.	רב־שָׁקָה תהה על האומץ של חזקיה למרוד במלך אשור, שהיה מלך גדול וחזק הרבה יותר ממנו.
כ. אָמַרְתָּ אֲךָ דְּבַר שְׁפָתַיִם עֲצָה וּגְבוּרָה לַמַּלְחָמָה עֲתָה עַל מִי בְטַחְתָּ כִּי מִרְדָּתָ בִּי.	רב־שָׁקָה טען שחזקיה בחר לבטוח במצרים שהיא "משענת הקנה הרצוץ" (כ"א) - משל זה מתאר קנה שאדם נשען עליו, אולם הקנה הוא "רצוץ" - שבור, כך שבמקום לקבל תמיכה מהקנה, הקנה פוגע בנשען עליו.
כא. עֲתָה הִנֵּה בְטַחְתָּ לָךְ עַל מִשְׁעַנַּת הַקֶּנֶה הָרָצוּץ הַזֶּה עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִסְמְךְ אִישׁ עָלָיו וּבָא בְּכַפּוֹ וּנְקָבָה בֶּן פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְכָל הַבְּטָחִים עָלָיו.	הנמשל הוא שהממלכה המצרית אינה אמינה, ומי שנשען עליה עלול להיפגע. * גם בימינו 'משענת קנה רצוץ' היא ביטוי לאדם או לדבר שאי אפשר לסמוך עליו.
פסוק כ"ב - טיעון דתי	
כב. וְכִי תֹאמְרוּן אֵלֵי אֵל ה' אֱלֹהֵינוּ בְּטָחוּנוּ הֲלוֹא הוּא אֲשֶׁר הִסִּיר חֹזְקֵיהוּ אֶת בְּמִתְּיוֹ וְאֶת מִזְבְּחֹתָיו וַיֹּאמֶר לְיְהוּדָה וּלְיִירוּשָׁלַם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה תִּשְׁתַּחֲוּוּ בִּירוּשָׁלַם	רב־שָׁקָה טען שמכיוון שחזקיה הרס את הבמות ששימשו לעבודת ה', הוא לא יכול לסמוך על ה' שיציל אותו מיד אשור. טענת רב־שָׁקָה נובעת מתפיסה אלילית הרואה בעקירת הבמות מרידה בה', למרות שהמעשה של חזקיה נבע דווקא מתוך אמונה בה'.
פסוקים כ"ג-כ"ד - טיעון צבאי	
כג. וְעֲתָה הִתְעַרַב נָא אֶת אֲדָנִי אֶת מֶלֶךְ אֲשׁוּר וְאֶתְנָה לָךְ אֲלָפִים סוּסִים אִם תּוּכַל לָתֵת לָךְ רַכְבִּים עֲלֵיהֶם.	רב־שָׁקָה טען שצבא ממלכת יהודה קטן כל כך שאפילו אם האשורים יספקו לממלכת יהודה סוסים לצורך המלחמה, לחזקיה לא יהיו מספיק לוחמים שירכבו עליהם. ואפילו אם יפנה למצרים, הם לא יועילו לו עם סוסים ומרכבות.
כד. וְאִיךָ תָּשִׁיב אֶת פְּנֵי פָחַת אֶחָד עַבְדֵי אֲדָנִי הַקְּטָנִים וּתְבַטֵּחַ לָךְ עַל מִצְרַיִם לְרַכֵּב וּלְפָרֹשִׁים.	
פסוק כ"ה - טיעון דתי	
כה. עֲתָה הַמְּבַלְעָדִי ה' עֲלִיתִי עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה לְהִשְׁחָתוֹ ה' אָמַר אֵלֵי עֲלֵה עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִשְׁחִיתָהּ.	רב־שָׁקָה אומר שסנחריב מלך אשור הוא שליח ה' וכי הוא פועל על פיו ובשליחותו.

מפסוקים כ"ו-כ"ח, אנחנו למדים שרַבְשָׁקָה נשא את נאומו בשפה עברית (יהודית), מכיוון שרצה שהעם ישמע את דבריו. מטרתו הייתה לשבור את רוח העם, ובכך להשפיע על מהלכי חזקיה מלך יהודה. הנציג של שרי חזקיה, אליקים בן חלקיהו, חשש מהשפעת דברי רַבְשָׁקָה על העם, וביקש מרַבְשָׁקָה לדבר בשפה הארמית. רַבְשָׁקָה ענה והסביר שזוהי אחת המטרות בשליחותו - לשכנע את העם שיש להיכנע למלך אשור הצר עליהם. רַבְשָׁקָה תיאר את התוצאה הצפויה של מצור, שמלך אשור עמד להטיל על ירושלים. בעקבות המצור עלול להיווצר רעב קיצוני, שבו אנשים יאלצו לאכול ולשתות את צרכיהם:

פסוקים כ"ט-ל"ב - טיעון מדיני - פסיכולוגי	
כט. כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ אֶל יֵשָׁא לִבְנֵי חֻזַּקְיָהוּ כִּי לֹא יוּכַל לְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ. ל. וְאֵל יִבְטַח אֶתְכֶם חֻזַּקְיָהוּ אֶל ה' לֵאמֹר הֲצֵל יִצְיָלֵנוּ ה' וְלֹא תִנָּתֵן אֶת הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד מֶלֶךְ אֲשׁוּר. לא. אֶל תִּשְׁמָעוּ אֶל חֻזַּקְיָהוּ כִּי כֹה אָמַר מֶלֶךְ אֲשׁוּר עָשׂוּ אֹתִי בְּרָכָה וַצֵּאוּ אֵלַי וְאָכְלוּ אִישׁ גִּפְנוֹ וְאִישׁ תֵּאֲנִתּוֹ וְשִׁתּוֹ אִישׁ מִי בָרוֹ. לב. עַד בָּאִי וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ פְּאָרְצֶכֶם אֶרֶץ דָּגָן וְחִירוֹשׁ אֶרֶץ לֶחֶם וּכְרָמִים אֶרֶץ וַיֵּהָר וּדְבַשׁ וְחָיוֹ וְלֹא תָמַתּוּ וְאֵל תִּשְׁמָעוּ אֶל חֻזַּקְיָהוּ כִּי יִסִּית אֶתְכֶם לֵאמֹר ה' יִצְיָלֵנוּ.	רַבְשָׁקָה פנה לעם ואמר להם שלא ישתכנעו מדברי חזקיה, כי הוא לא יוכל להציל אותם מידי מלך אשור, וגם ה' לא יעשה זאת. רַבְשָׁקָה מציע להם להיכנע למלך אשור. על פי פירוש דעת מקרא לפסוק ל"א - בשלב ראשון, אם יצאו משערי העיר וייכנעו, הם יזכו לחיי רוגע ושפע בארץ. בשלב שני, על פי פסוק ל"ב - כאשר מלך אשור יכבוש את יהודה, הם יוגלו למקום משובח אחר, שם יוסיפו לחיות חיים של רווחה ושפע. כל זאת בניגוד למצבם הנוכחי של חיי רעב ומחסור בעקבות המצור האשורי על ממלכת יהודה.
פסוקים ל"ג-ל"ה - טיעון דתי	
לג. הֲהֲצִיל הַצִּילוֹ אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אִישׁ אֶת אֶרְצוֹ מִיַּד מֶלֶךְ אֲשׁוּר. לד. אִיֶּה אֱלֹהֵי חֲמַת וְאַרְפָּד אִיֶּה אֱלֹהֵי סַפְרוֹנִים הֲנֵעַ וְעֹהָה כִּי הַצִּילוֹ אֶת שְׁמִרֹן מִיָּדִי. לה. מִי בְּכָל אֱלֹהֵי הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר הַצִּילוֹ אֶת אֶרֶץ מִיָּדִי כִּי יִצְיָל ה' אֶת יְרוּשָׁלַם מִיָּדִי.	לדברי רַבְשָׁקָה, בכל הארצות שנכבשו בידי מלך אשור, לא הצילו אלוהי ארצות אלו את עמם, כך גם ה' לא יציל את עמו.

בפסוקים ל"ו-ל"ז מתוארת תגובת העם לנאום רַבְשָׁקָה:

חזקיה מצווה את העם לא לענות לדברי רַבְשָׁקָה. שרי המלך, שנשלחו מטעמו לשמוע את דברי רַבְשָׁקָה, חזרו אל חזקיה בבגדים קרועים כאבלים.

הצעת הוראה:

הצעה 1: נאום רבשקה - המטרה והטענות

למדנו על המצב המדיני בימי חזקיה ויחסו לאשור:

- פסוק ז': תחילה מֶרֶד חזקיה.
- פסוק י"ג: בשנה ה־14 לחזקיה, עלה מלך אשור על ערים מיהודה וכבש אותן.
- פסוקים י"ד-ט"ז: חזקיה נתן למלך אשור שוחד מאוצרות המקדש ומאוצרות בית המלך.

• פסוק י"ז: אף על פי כן שלח מלך אשור משלחת לירושלים.

נשאל: מה מטרת המשלחת ששלח מלך אשור?

נבקש מהתלמידים לקרוא את פסוקים י"ז-י"ט ולהשלים:

• המשלחת של מלך אשור:

• המקום שעמדו בו חברי המשלחת האשורית:

• הנציגים של חזקיהו:

• המקום שעמדו בו (יש לשער) נציגיו של חזקיהו:

האם אפשר להבין מהי המטרה?

ככל הנראה שעדיין לא...

נקרא את הפסוקים ונבין את טענת מלך אשור.

התלמידים ימלאו את הטבלה הבאה:

הפסוקים	הכתוב	הסבר הטענה	סוג הטענה
י"ט-כ"א	יט. כה אמר המלך הגדול מלך אשור מה הבטחון הזה אשר בטחת. כ. אמרת אך דבר שפתיים עצה וגבורה למלחמה עתה על מי בטחת פי מרדתי בי. כא. עתה הנה בטחת לך על משענת הקנה הרצון הזה על מצרים אשר יסמך איש עליו ובא בכפו ונקבה בן פרעה מלך מצרים לכל הבטחים עליו.	רבשקה תהה על האומץ של חזקיהו למרוד במלך אשור, שהיה מלך גדול וחזק הרבה יותר ממנו. רבשקה טען שחזקיהו בחר לבטוח במצרים שהיא "משענת הקנה הרצון" (כ"א) - משל זה מתאר קנה שאדם נשען עליו, אולם הקנה הוא "רצון" - שבור, כך שבמקום לקבל תמיכה מהקנה, הקנה פוגע בנשען עליו. הנמשל הוא שהממלכה המצרית אינה אמינה, ומי שנשען עליה עלול להיפגע.	מדיני/ צבאי
כ"ב	כב. וכי תאמרוני אלי אל ה' אלקינו בטחנו הלא הוא אשר הסיר חוקיהו את בנותיו ואת מזבחותיו ויאמר ליהודה ולירושלם לפני המזבח הזה תשתחוו בירושלם.	רבשקה טען שמכיוון שחזקיהו הרס את הבמות ששימשו לעבודת ה', הוא לא יכול לסמוך על ה' שיציל אותו מיד אשור. טענת רבשקה נובעת מתפיסה אלילית הרואה בעקירת הבמות מרידה בה', למרות שהמעשה של חזקיהו נבע דווקא מתוך אמונה בה'.	דתי
כ"ג-כ"ד	כג. ועתה התערב נא את אדני את מלך אשור ואתנה לך אלפים סוסים אם תוכל לתת לך רכבים עליהם. כד. ואין תשיב את פני פחת אחד עבדי אדני הקטנים ותבטח לך על מצרים לרכב ולפרשים.	רבשקה טען שצבא ממלכת יהודה קטן כל-כך שאפילו אם האשורים יספקו לממלכת יהודה סוסים לצורך המלחמה, לחזקיהו לא יהיו מספיק לוחמים כדי לרכוב עליהם. ואפילו אם יפנה למצרים, הם לא יועילו לו עם סוסים ומרכבות.	צבאי
כ"ה	כה. עתה המבלעדי ה' עליתי על המקום הזה להשתחו' ה' אמר אלי עלה על הארץ הזאת והשתחית.	לדברי רבשקה, סנחריב מלך אשור הוא שליח ה' ופועל על פיו ובשליחותו.	דתי

הפסוקים	הכתוב	הסבר הטענה	סוג הטענה
כ"ט-ל"ב	כט. כה אמר המלך אל ישא לכם חזקיהו כי לא יוכל להציל אתכם מידו. ל. ואל יבטח אתכם חזקיהו אל ה' לאמר הציל יצילנו ה'. ולא תנתן את העיר הזאת ביד מלך אשור. לא. אל תשמעו אל חזקיהו כי כה אמר מלך אשור עשו אתי ברכה וצאו אלי ואכלו איש גפנו ואיש תאנתו ושתו איש מי ברו. לב. עד באי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם ארץ דגן ותירוש ארץ לחם וכרמים ארץ זית יצהר ודבש וחיו ולא תמתו ואל תשמעו אל חזקיהו כי יסית אתכם לאמר ה' יצילנו.	רבשקה פנה לעם ואמר להם שלא ישתכנעו מדברי חזקיהו, כי הוא לא יוכל להציל אותם מידי מלך אשור, וגם ה' לא יעשה זאת. רבשקה מציע להם להיכנע למלך אשור. על פי פירוש דעת מקרא לפסוק ל"א - בשלב ראשון, אם יצאו משערי העיר וייכנעו, הם יזכו לחיי רוגע ושפע בארץ. בשלב שני, על פי פסוק ל"ב - כאשר מלך אשור יכבוש את יהודה, הם יוגלו למקום משובח אחר, שם יוסיפו לחיות חיים של רווחה ושפע. כל זאת בניגוד למצבם הנוכחי של חיי רעב ומחסור בעקבות המצור האשורי על ממלכת יהודה.	מדיניי פסיכולוגי
ל"ג-ל"ה	לג. ההציל הצילו אלהי הגוים איש את ארצו מיד מלך אשור. לד. איה אלהי חמת וארפד איה אלהי ספרנים הנע ועזה כי הצילו את שמרון מדי. לה. מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מדי כי יציל ה' את ירושלם מדי.	לדברי רבשקה, בכל הארצות שנכבשו בידי מלך אשור, לא הצילו אלוהי ארצות אלו את עמם, וכך גם ה' לא יציל את עמו.	דתי

נבקש מהתלמידים לקרוא את פסוקים כ"ו-כ"ח (שלא מופיעים בטבלה) ונשאל:

פסוקים כ"ו-כ"ח קוטעים את רצף הנאום, מדוע? מה קרה?
מה אפשר ללמוד מתשובתו של רבשקה בפסוקים כ"ז-כ"ח ומן הטבלה על מטרת הנאום?

הצעה 2: נאום רבשקה - עבודה עצמית בפסוקים

גם את השיעור הזה נפתח בתזכורת על המצב המדיני בימי חזקיהו ויחסו לאשור:

- פסוק ז': תחילה מרד חזקיהו.
- פסוק י"ג: בשנה ה' 14 לחזקיהו, עלה מלך אשור על ערים מיהודה וכבש אותן.
- פסוקים י"ד-ט"ז: חזקיהו נתן למלך אשור שוחד מאוצרות המקדש ומאוצרות בית המלך.
- פסוק יז: אף על פי כן שלח מלך אשור משלחת לירושלים.

נשאל את התלמידים, לשם מה שלח מלך אשור משלחת לירושלים? אפשר לקרוא גם את פסוקים כ"ו-כ"ז. התלמידים יעלו השערות. לבסוף נסביר לתלמידים שמטרת המשלחת הייתה לשכנע את חזקיהו ואת העם להיכנע למלך אשור.

כדי להשיג את מטרותיו, רבשקה העלה טענות מסוגים שונים. התלמידים ימיינו את הפסוקים לפי הטענות השונות וישלימו את הטבלה הבאה:

הפסוקים	הטענה	סוג הטענה

באילו דרכים ניסה רבשקה לשכנע את חזקיה והעם להיכנע?

האם הצליח?

כיצד לדעתכם הם יגיבו לניסיונות השכנוע?